

STATENS ARKIVER

LANDSARKIVET FOR SØNDERJYLLAND

Udvandrere

I slutningen af det 19. århundrede var der mange danskere og sønderjyder, som emigrerede til USA. Blandt sønderjyderne var der desuden mange som udvandrede til Danmark, enten ved på lovlig vis at optere for Danmark, dvs. blive dansk statsborger eller ved simpelthen at flygte til Danmark. Således søgte i årene 1867 til 1900 mere end 1/3 af Nordslesvigs befolkning (ca. 60.000) bort fra hjemstavnen. Heraf udvandrede blot 25 % på lovlig vis, mens omkring 75 % ingen tilladelse havde.

Hvis du skal finde en ane, som er udvandret til Amerika, er det en god idé først at søge på internettet, idet der her findes flere forskellige databaser over oversøiske udvandrere. Hvis du ikke finder den person, du leder efter, eller hvis en person er udvandret til Danmark, findes der flere kilder på Landsarkivet, du kan søge i.

Databaser på Internettet

Hvis en person er udvandret til Amerika via København kan du søge i Københavns udvandrersprotokoller. Omkring 7.000 personer født i hertugdømmet er registreret i Københavns udvandrersprotokoller. Protokollerne er udgivet på mikrokort, hvoraf det Sønderjyske landsbibliotek har et eksemplar. For perioden 1868-1908 kan listerne også findes på Internettet i Dansk Demografisk Database. Der er adgang via Dansk Dataarkivs hjemmeside:

www.ddd.dda.dk

Hvis en person er udvandret til Amerika via Vejle kan man søge i udvandrerslisterne 1879-1887 fra Vejle Byfogedarkiv på adressen:

<http://www.aalborg.dk/borgerportal/applikationer/udvandrere/Soegpost.asp>

Mange sønderjyder udvandrede til Amerika via Hamborg. Mod betaling kan man søge i ud-

vandrersprotokollerne og få udskrifter herfra på hjemmesiden:

<http://linktoyourroots.hamburg.de/>

Hvis en person er udvandret via Bremen i perioden 1920-1939, kan man søge i databasen:

www.schiffslisten.de

Mod betaling kan man søge i amerikanske skibslistes på hjemmesiden:

www.genealogy.com

Hvis en person er emigreret til USA via New York og Ellis Island i perioden 1892-1924, kan du søge i immigrationsdatabasen på hjemmesiden:

www.ellisland.org

Præstearkiverne

Under dødsindførslen for forældrene til den person, man leder efter, har præsten i nogle tilfælde anført, hvor børnene opholder sig.

I kirkebøgernes til- og afgangslister står der undertiden, at en person er udvandret. Til- og afgangslister er kun ført i kirkebøgerne for sogne under Ribe og Fyns stifter i perioden fra 1814 til ca. 1874. Se i øvrigt emnearket: *Kirkebøger*.

Kommunearkiverne

Fra den preussiske kommunaladministration er der bevaret en række melderegistre fra perioden 1867-1924 over til- og fraflytninger fra kommunen.

I registraturen *Melderegistre i Sønderjylland ca. 1870-1920 samt af- og tilgangslister fra Folkeregisteret 1920-70* kan du se, hvilke arkivalier, der er bevaret og hvilket nummer, du skal anføre på bestillingsedlen.

Landrådsarkiverne

Landrådsarkiverne fra preussisk tid (1867-1920) rummer en del materiale, som kan fortælle om udvandrere, både de oversøiske og dem som flyttede til Danmark. Hvis intet andet er anført, kan du i registraturerne over landrådsarkiverne se, hvilke af de nedenstående kilder, der er bevaret og hvilket nummer, du skal anføre på bestillingssedlen.

De alfabetiske lister ca. 1845-1920

De militære alfabetiske lister (lægdsruller) er lister over samtlige 20-årige mænd i kredsen (svarende til amtet). I de alfabetiske lister står det anført, hvis en person er udvandret. Desuden vil der ofte være en henvisning til andre kilder (fx "Restantenlisten", optionserklæringer, "Entlassungsurkunden"), hvor man kan finde flere oplysninger om udvandringen. De alfabetiske lister er anlagt årgangsvis inden for hver kreds og herunder alfabetisk for hver kommune.

Stamruller

I kommunerne blev der ført lokale ruller kaldet stamruller, som dannede forlæg til de alfabetiske lister. Stamrullerne supplerer ofte indholdet i lægdsrullerne. Stamrullerne findes enten i landrådsarkiverne eller i kommunearkiverne. I registraturen: *De preussiske kommunearkiver* kan du se, hvilke af de ovennævnte kilder, der er bevaret og hvilket nummer, du skal anføre på bestillingssedlen.

Restantenlisten

"Restantenlisten" er særlige lister over personer, der ikke mødte på session. Heri er der ofte en henvisning til eftersøgningsagerne kaldet "Rescherse" eller "Nachweisungen."

"Rescherse" og "Nachweisungen" (eftersøgningsager)

Både sagerne kaldet "Rescherse" og "Nachweisungen" er eftersøgningsager. Rescherse er sager/sagsomslag med navn og adresse, og evt. med et følgebrev og ofte med et "Nachweisung"-udklip som bilag. Nachweisungen er derimod sammensyede tabellari-ske fremstillinger (lister), hvor der dog også ofte er fyldige kommentarer om fx hvor ved-

kommende opholder sig, hvornår vedkommende er rejst, hvordan vedkommende er rejst osv.

Entlassungsurkunde

Entlassungsurkunden vedr. personer der havde fået tilladelse til at udvandre fra Preussen. Ansøgningerne ligger ofte kronologisk i akthefter.

Optantlister og optionserklæringer/sager

Optantlister er navnelister over personer, der i henhold til Wienerfredens §19 fra 1864 og frem til 1870 opterede for Danmark dvs. valgte at få dansk statsborgerskab frem for tysk. Listerne indeholder typisk oplysninger om navn, adresse, evt. optionsår og evt. oplysninger om naturalisation (dvs. om vedkommende efterfølgende har søgt om atter at blive optaget som tysk undersåt). I den forbindelse skal man også være opmærksom på, at der findes særskilte naturalisationslister og ansøgninger i landrådsarkiverne.

I optionssagerne ligger der ofte bilag med oplysninger om vedkommende f.eks. er rejst til NN. Disse oplysninger skal dog tages med forbehold, idet der måske blot er tale om en midlertidig adresse.

Herredsfoged- og amtsforstanderarkiverne

For perioden 1868-1888 kan kladderne til ovennævnte lister undertiden findes i herredsfogedarkiverne og for perioden 1889-1920 i amtsforstanderarkiverne. Så hvis du ikke finder kilderne i landrådsarkiverne, findes de måske heri.

I registraturerne: *Herredsfogedarkiver fra Nordslesvig 1868-1888* og *De nordslesvigske amtsforstanderarkiver 1889-1920* kan du se, hvilke kilder der er bevaret og hvilket nummer, du skal anføre på bestillingssedlen.

Skifter

Skifter fortæller nogle gange at en eventuel arving er udvandret. Indtil 1920 er de fleste af de sønderjyske skifter registreret i et seddelkartotek. Dette kan lånes ved læsesalsskranken. Se i øvrigt emnearket om skifter.

STATENS ARKIVER

LANDSARKIVET FOR SØNDERJYLLAND

Hvor kan jeg ellers søge?

På det danske udvandrersarkiv kan du finde yderligere oplysninger om udvandrerne.

Hjemmeside: www.emiarch.dk

Adresse: Udvandrersarkivet

Arkivstræde 1

Postboks 1731

9100 Ålborg